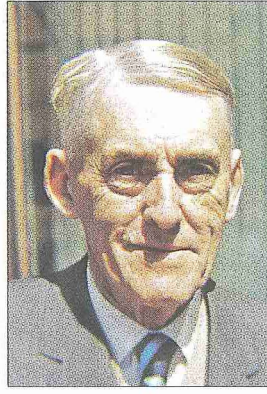

POPPE, Nicholas N.
(1897-1991)

Alman asıllı Rus Altayist,
Mongolist ve Türkolog.

Nicholas
N. Poppe

Çarlık Rusyası'nın Çin Konsolosluğu'nda sekreter olan babasının görev yaptığı Çifu'da doğdu. Çocukluğu Çin, Mançurya, Finlandiya ve Rusya'da geçti. Petersburg'da Alman Lisesi'nde (1908-1916) ve Petersburg Üniversitesi Fen Fakültesi ile Doğu Dilleri Fakültesi'nde (1916-1921) okudu. Türkolog Aleksandr Nikolaevic Samojlovic, S. E. Malov; Mongolist A. D. Rudnev, W. Kotwicz, B. Ya. Vladimirtsov; tarihçi Vasilij Vladimiroviç Barthold, S. F. Oldenburg'un derslerini takip etti, ayrıca W. Radloff ve E. K. Pekarskiy'i tanıdı.

1919'da Hamdullah el-Müstevfi'nin *Nüzhetü'l-kulûb* adlı eserindeki bitki ve hayvan adları üzerine yazdığı ilk makalesi ancak 1925 yılında yayımlandı (ZKV, I [1925], s. 195-208). Aynı yıl Petersburg Coğrafya Enstitüsü'nde etnograf Leo Sternberg'in asistanı oldu. 1922'den itibaren İlimler Akademisi'ne bağlı Asya Müzesi'nde Moğolca el yazmaları üzerinde çalışmaya başladı. İncelediği 1500'den fazla yazmadan Moğol yazı dili hakkında kapsamlı bilgiler edindi. 1923'te "magister" unvanını aldı. Kısa sürede yaptığı ilmi yayınlar üzerine 1925'te Petersburg Üniversitesi'ne tayin edildi, görevini 1928-1938 yıllarında Şarkiyat Enstitüsü'nde sürdürdü. 1931'de Vladimirtsov'un ölümüyle boşalan Mongolistik Bölümü başkanlığına getirildi. 1934'te doktor oldu. Coğrafya Enstitüsü'nde (1923-1925) Fin-Ugoristik, Yaşayan Diller Enstitüsü ile (1923-1938) Leningrad Üniversitesi'nde (1923-1941) Mongolistik dersleri verdi.

Sovyet yönetimince 1938'de dört rektörle yirmi kadar profesörün idam edilmesi üzerine Doğu Enstitüsü kapatıldığından Poppe yalnızca Petersburg Üniversitesi'ndeki görevinde kaldı. Stalin'in uyguladığı baskı rejiminden dolayı Sovyetler Birliği'nde millî kültürlerin ve pek çok aydınla bilim adamının yok edilmesi Poppe'yi kendi geleceği konusunda kaygılandırdığından 1941 sonbaharında ailesiyle birlikte Kafkasya'ya gidip Kalmuk Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin başşehri Elista'daki Pedagoji Enstitüsü'nde ders vermeye başladı. 1942'de Kafkasya'yı işgal eden Alman ordusuna iltica etti. 1943-1945 yıllarında Berlin Üniversitesi'nde Moğolca ve Tatarca okuttu. Almanlar'ın yenilmesi üzerine Ruslar'a yakalanmamak için 1949'a

kadar gizlenerek yaşadı. Aynı yıl Washington'daki Seattle Üniversitesi'ne davet edildi. Ölümüne kadar çalışmalarını burada sürdürdü. 8 Haziran 1991'de öldü.

Poppe belli başlı Ural-Altay, Fin-Ugor, Hint-Avrupa ve Slav dillerini, Çince'yi ve daha pek çok Asya dilini bilen bir Altayist idi. Defalarca Moğolistan, Doğu Sibirya, Orta Asya, Kafkasya ve Azerbaycan'a ilmi araştırma gezileri yaparak dil, edebiyat ve folklor malzemesi derlemiştir. Bunların bir kısmı parti ilkelerine uymadığı gerekçesiyle Sovyetler Birliği'nde yayımlanmamış, bir kısmı da II. Dünya Savaşı'ndaki kargaşada kaybolmuş, kalan malzemeden yüzlerce makale ile önemli kitaplar ortaya çıkmıştır.

Eserleri. A) Moğol Dili ve Edebiyatı: *Dagurskoe narechie* (Leningrad 1930, Moğol dili); *Alarskiy govor I: Fonetika i Morfologiya* (Leningrad 1930; II: Teksti (1931); *Materiali po solonskomu yazıku* (Leningrad 1931); *Proizvedeniia narodnoi slovesnosti khalkha-mongolov* (Leningrad 1932, Moğol halk bilimi); *Učebnik mongol'skogo yazıka* (Leningrad 1932, Moğolca grameri); *Zametki o govore aginskikh Buryat* (Leningrad 1932); *Buryat-mongol'skogo yazıkonznanie* (Leningrad 1933, Buriat dili); *Lazyk i kolkhoznaia poezii a buriat-mongolov Selinginskogo almaka* (Leningrad 1934, Buriat dilinde şiirler); *Letopisi khorinskikh buriat* (Moskova 1935; Buriyatlar'ın tarihi); *Buriat-mongolskii Folklorii dialektologicheskii sbernik* (Moskova 1936, Moğol lehçeleri metinleri); *Xalxa-mongol'skiy geroičeskii epos* (Moskva-Leningrad 1937, Moğol edebiyatı tarihi); *Mongolskii slovar Mukaddimat al-adab* (Moskova 1938; Zemahşerî'nin *Mukaddimetü'l-edeb*'inin Moğolca'ya tercümesi); *Grammar of Written Mongolian* (Wiesbaden 1954); *Introduction to Mongolian Comparative Studies* (Helsinki 1955); *The*

Mongolian monuments in Phags-pa script (Wiesbaden 1957, Moğol kitâbeleeri); *Catalogue of the Manchu-Mongol Section of the Töyö Bunke* (Tokyo 1964); *Mongolische Epen I-IV* (Wiesbaden 1975); *Khalkha-mongolskii geroičeskii epos* (Bloomington 1979, Moğol destanî edebiyatı); "Zum khalkha-mongolischen Heldenepos" (AM, V [1928], s. 183-213); "Skizze der Phonetik des Bargo-Burjatischen" (AM, VII [1931], s. 307-378); "Über die Sprache der Daguren" (AM, X [1934], s. 1-32, 183-220).

B) Altay Dili: Poppe, Altayistiğin kurucusu sayılan G. J. Ramstedt'in açtığı yoldan yürümekle birlikte kendisi Altayistik alanında tek başına bir mektep olmuş, Altay dillerinin bir ana Altay dilinden geldiğini savunmuş, bunları bir bütünün parçaları olarak incelemiş ve bu konuda önemli eserler vermiştir: *Materiali dlya issledovaniya tungusskogo yazıka, narechie barguzinskix tungusov* (Leningrad 1927); *Vergleichende Grammatik der altaischen Sprachen, Teil I: Vergleichende Lautlehre* (Wiesbaden 1960, Altay dili grameri); *Introduction to Altaic Linguistics* (Wiesbaden 1965); "Altaisch und Urtürkisch" (UJb., VI [Leipzig 1927], s. 94-121); "Plural Suffixes in the Altaic Languages" (UJAJ, XXIV [Wiesbaden 1952], s. 65-83); "Studies on Altaic and Uralic Plural Suffixes" (Finnisch-Uprische Forschungen, XXXI [Helsingfors 1953], s. 26-31); "On some Mongolian Loan Words in Ewenki" (CAJ, XVI [1972], s. 95-103); "A New Symposium on the Altaic Theory" (CAJ, XVI [1972], s. 37-58); "Über die Bildungssuffixe der mongolischen Bezeichnungen der Körperteile" (UJAJ, XLV [1973], s. 223-243); "Remarks on Comparative Study of the Vocabulary of the Altaic Languages" (UJAJ, XLVI [1974], s. 120-134); "On some Cases of Fusion and Vowel Alternation in the Altaic Languages" (CAJ, XIX [1975], s. 307-322); "On some Altaic Case Forms" (CAJ, XXI [1977], s. 55-74).

C) Türk Dili: "Die türkischen Lehnwörter im Tschuwassischen" (UJb., VII [1927], s. 151-167); "Eine viersprachige Zamaşşari-Handschrift, I: Das tschagataitürkische Sprachmaterial" (ZDMG, CI [1951], s. 301-332); "Remarks on the Salar Language" (HJAS, XVI/3-4 [1953], s. 438-477); "Das Jakutische" (Ph.TF, I [1959], s. 671-684); "Die mongolischen Lehnwörter im Kommanischen" (Németh Armağanı, Ankara 1962, s. 331-340); *Studies of Turkic Loan Words in Russian* (Wiesbaden 1971); "Zur Stellung des Tschuwassischen" (CAJ,

XVIII [1974], s. 135-147); "On Some Mongolian Adverbs of Turkic Origin" (AOH, XXXVI [1982], s. 405-411); "Chaladsch und die altaische Sprachwissenschaft" (CAJ, XXVII [1983], s. 112-120); "A Survey of Studies of Turkic Loan Words in the Slovo o Polku Igoreve" (CAJ, XXVIII [1984], s. 89-99).

BİBLİYOGRAFYA :

O. Pritsak, "Nikolaus Poppe zum 60. Geburtstag", *Studia Altaica, Festschrift für Nikolaus Poppe zum 60. Geburtstag am 8. August 1957*, Wiesbaden 1957, s. 7-16; a.mlf. – J. R. Krueger, "Nikolaus Poppe Bibliographie", a.e., s. 177-189; A. M. Cirtautas, *Nicholas Poppe: A Bibliography of Publications from 1924 to 1977*, Seattle 1978, s. 1-52; a.mlf., "Bibliography of Nicholas Poppe 1977-1987", *Gedanke und Wirkung, Festschrift zum 90. Geburtstag von Nikolaus Poppe* (ed. W. Heissig – K. Sagoster), Wiesbaden 1989, s. XI-XVI; a.mlf., "Nicholas Poppe Bibliography 1977-1982", CAJ, XXVI (1982), s. 161-166; Hasan Eren, *Türklük Bilimi Sözlüğü I: Yabancı Türkologlar*, Ankara 1998, s. 253-257; Ahmet Temir, "Nicholas Poppe (1897*-). Altmışıncı Doğum Yılı Dolayısıyla Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Deneme", *DTCFD*, XVI (1958), s. 1-2; J. R. Krueger, "Nikolaus Poppe Bibliographie (Werke 1957-1976) zum 80. Geburtstag am 8. August 1977", CAJ, XXI (1977), s. 161-176; Uzbek Sh. Baichura, "Nicholas N. Poppe as the Greatest Russian Philologist-Orientalist of Our Time", a.e., XXI (1977), s. 177-198.

NURİ YÜCE

POPPE, William
(1874-1963)

Amerikalı şarkiyatçı.

29 Ekim 1874'te St. Louis'de (Missouri) doğdu. Yahudi asıllı bir ailenin çocuğudur. 1896'da Columbia Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Sâmî dilleri uzmanı Richard J. H. Gottheil'in yönetiminde lisans üstü çalışmalarına başladı. 1899'da doktora tezini tamamlamasının ardından Avrupa'ya gitti. 1899-1901 yıllarında Strasbourg, Berlin ve Paris'te H. Derenbourg, J. Euting ve Th. Nöldeke gibi şarkiyatçılarla çalışma imkânı buldu. 1901-1902'de Mısır, Suriye, Irak ve Filistin'de incelemelerde bulundu. 1902'de Amerika Birleşik Devletleri'ne dönerek *Jewish Encyclopedia*'da yardımcı editör ve tercüme bürosu şefi olarak çalıştı. Bir taraftan da Columbia Üniversitesi'nde Gustav Gottheil adına kurulan kürsüde Sâmî dilleri okuttu. Bu görevlerinin yanı sıra 1904-1905'te New York Public Library'de Şarkiyat Bölümü'nün yöneticiliğini yaptı. 1905 yılında California Üniversitesi'nde (Berkeley) öğretim faaliyetine başladı. Aynı yıl bu üniversite-

nin yayımlamaya karar verdiği Sâmî filolojisi serisine ait kitapların editörlüğüne getirildi. 1922'de profesörlüğe yükseltilecek California Üniversitesi Sâmî Dilleri Bölümü başkanlığına tayin edildi ve bu görevini emekli olduğu 1945 yılına kadar sürdürdü. 1932-1935 yılları arasında Doğu Dilleri Bölümü başkanlığını da yürüttü. 1951'de California Üniversitesi tarafından fahri hukuk doktoru unvanıyla onurlandırıldı. 3 Haziran 1963'te öldü. California Üniversitesi'nde uzun yıllar Arapça, İbrânice, Sür-yânice ve İslâm tarihi dersleri veren Popper araştırmalarını, milâttan önce VIII. yüzyılda yaşadığı kabul edilen ve Ahd-i Atık'te adına "kitap" bulunan peygamber İşaya ile Memlük dönemi tarihçisi İbn Tağrıberdî üzerinde yoğunlaştırmıştır. Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland (London), Société Asiatique (Paris), American Oriental Society, Palestine Oriental Society (Jerusalem), Society of Biblical Literature and Exegesis ve History of Science Society gibi pek çok bilim kurumunun üyesi olan Popper adına 1949 yılında yetmiş beşinci doğum yılı dolayısıyla bir armağan kitabı hazırlanmıştır (*Semitic and Oriental Studies*, ed. Walter J. Fischel, University of California Publications in Semitic Studies, XI, Berkeley 1951).

Eserleri. 1. *The Censorship of Hebrew Books* (New York 1899, 1969). Doktora tezi olup yahudi kutsal metinlerinde Hristiyanlık inancına ters düşen birtakım ifadelerle ilgili olarak hristiyan otoriteleri tarafından uygulanan sansürün niteliği hakkında yapılmış bir çalışmadır. 2. *Studies in Biblical Parallelism: Parallelism in Isaiah*. Bu eserinde, Ahd-i Atık'teki peygamber kitaplarının üslubunu inceleyerek bu kitapların kurgusunda paralellik bulunduğunu ifade eden Popper bundan hareketle İşaya kitabının asıl metninde bazı değişiklikler yapmış ve anlaşılmayan yahut yanlış anlaşılan kısımları daha açık hale getirmiştir. Eser, University of California Publications in Semitic Philology serisinin ilk cildi olarak konuyla ilgili diğer iki çalışmayla birlikte yayımlanmıştır (Berkeley 1918). 3. *The Prophetic Poetry of Isaiah. Chapters 1-37, Translated in Parallelism from a Revised Hebrew Text* (Berkeley 1931). Popper bu eserinde Ahd-i Atık'teki İşaya kitabının otuz yedi babını tahkik ederek kendi yorumuyla yayımlamış ve İngilizce'ye çevirmiştir. 4. *Abu'l Mahâsin Ibn Taghri Birdi's Annals entitled al-Nujûm al-zâhirah fi mulûk Mısr wa al-Qâhirah*. Popper İbn Tağrıberdî'ye

ait eserin Paris, Berlin ve Londra'daki yazmalarına dayanarak 366-566 (977-1171) ve 746-872 (1345-1467) yıllarını kapsayan bölümlerinin tahkiki neşrini gerçekleştirmiş (I-V, Berkeley 1909-1929), daha sonra 784-874 (1382-1469) yıllarını içeren kısımlarını İngilizce'ye çevirmiştir (*History of Egypt, 1382-1469 A.D.: Translated from the Arabic Annals of Abu'l-Mahâsin Ibn Taghri Birdi*, I-VIII, Berkeley 1954-1960). 5. *Egypt and Syria under the Circassian Sultans, 1382-1468 A.D.: Systematic Notes to Ibn Taghri Birdi's Chronicles of Egypt* (I-II, Berkeley 1955-1957). Popper, *en-Nücûmü'z-zâhire*'yi yayımlarken Mısır'la ilgili olarak aldığı coğrafya, şehirler, topografya, ölçü ve tartı birimleri, maaşlar, paralar, nüfus ve ticarete dair notlarla Memlük Devleti'ndeki idarî ve askerî vazifelere dair terimleri bu eserinde neşretmiştir. 6. *The Cairo Nilometer: Studies in Ibn Taghri Birdi's Chronicles in Egypt* (Berkeley 1951 → Frankfurt 2001). Müellif bu çalışmada, İbn Tağrıberdî'ye ve diğer tarihçilere dayanarak Mısır'ın ekonomik durumunu belirleyen Nil nehrinin su seviyesinin tesbiti için yapılan ölçümlerin tarihini, sistemlerini ve Nil'in yıllık su seviyesini incelemiştir. 7. *Extracts from Abu'l-Mahâsin Ibn Taghri Birdi's Chronicle Hawâdith al-Duhûr* (I-IV, Berkeley 1930-1942). İbn Tağrıberdî'nin Makrizî'nin *es-Sülûk*'üne zeyil olarak yazdığı Mısır tarihine dair *Havâdisü'd-dühûr fi meda'l-eyyâm ve's-şühûr* adlı eserinin *en-Nücûmü'z-zâhire* ile ortak olmayan bölümlerinin neşridir. Popper eserin bir kısmını İngilizce'ye çevirmiş, 845-874 (1441-1469) yıllarını kapsayan bu çeviri ölümünden sonra Walter J. Fischel tarafından yayımlanmıştır (*History of Egypt: An Extract from Abu'l-Mahâsin Ibn Taghri Birdi's Chronicle entitled Hawâdith al-Duhûr fi Madâ'l-Ayyâm Wa'l-Shuhûr*, New Haven-Connecticut 1967). Popper'in ayrıca *Hebrew Union College Annual* ve *Encyclopedia of Religion and Ethics*'de çeşitli madde ve makaleleri yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1980, III, 139-140; Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'i'l-müsteşrikîn*, Beyrut 1425/2004, s. 24; W. J. Fischel, "William Popper (1874-1963) and His Contribution to Islamic Scholarship", *JAOS*, LXXXIV (1964), s. 213-220; a.mlf., "Popper, William", *EJd.*, XIII, 864; W. Popper, "Abu'l-Mahâsin", *EI*² (İng.), I, 138; Şeyh İnâyetullah, "Popper, William", *UDMI*, V, 703-704; Mustafa Çuhadar – İsmail Yiğit, "İbn Tağrıberdî", *DİA*, XX, 385-388.

CENGİZ TOMAR